

PILOTEN - WOORDVERKLARING

VOORDAT ER VLIEGTUIGEN WAREN, WAREN ER AL PILOTEN

Toen de luchtvaart nog in de kinderschoenen stond, heette de gezagvoerder van een vliegtuig meestal simpelweg een vlieger of vliegenier. Nu wordt hij óf zij gewoonlijk piloot genoemd.

Soms wordt verondersteld dat "piloot" een Engels leenwoord is, maar dat is niet zo. Piloot was in onze taal al courant toen het vliegtuig nog moest worden uitgevonden. In de 15de eeuw werd het woord namelijk gebruikt ter aanduiding van een scheepsloods of stuurman. Ook toen bestonden er misverstanden over de herkomst. Zo werd soms een relatie gelegd tussen piloot en peillood, de naam van een maritiem instrument om op schepen de diepte van het vaarwater te bepalen.

De 17de-eeuwse schrijver P.C. Hooft moet van deze theorie op de hoogte zijn geweest. In zijn Nederlandsche Historiën maakt hij althans duidelijk dat "peilloodt" wat hem betreft 'stuurman' betekent: hij schrijft dat God het schip van staat (een metafoor voor Nederland) 'in de donkre nachten des onweeders' door zorgvuldige 'peilloodten' laat besturen. Overigens werd

nog in 1948 in het tijdschrift Onze Taal gesuggereerd dat het Engelse woord pilot 'o ironie! van Nederlandse afkomst' zou zijn: "In oude reisbeschrijvingen leest men dat de 'peilloten' bij het naderen van een kust, zoveel vadem peilden met het lood". In feite is piloot - al dan niet via het oude Franse woord pilotte - ontleend aan het Italiaanse woord pilota of piloto (stuurman). Dit woord, dat in een oudere variant pedotto luidde, gaat terug op het Griekse woord pèdon in de betekenis 'roeiriem waarmee het schip bestuurd werd'. De stuurriem dus.

Van oorsprong betekende pèdon overigens voetzool: De relatie tussen voetzool en stuurriem is voor ons misschien niet meteen duidelijk, maar voor de oude Grieken moet deze associatie niet vreemd zijn geweest: in de oudheid werden de roeiriemen in overdrachtelijke zin beschouwd als de benen van het schip.

Taal, Ton ten Boon
tdb@taalbank.n1 uit de krant "Trouw" van 27 mei 2021

Ingestuurd door Ynze Kuiper